

Jordi Roca, compromès amb el país, guardià de la memòria

Amb motiu de l'exposició *Gent de Sabadell*, 110 retrats, Josep Lluís Martín repasa la trajectoria del pintor nascut a Ripoll

JOSEP LLUÍS MARTÍN I BERBOIS / Fotografies de Joanjo Ríos

Jordi Roca i Tubau va néixer el 23 de gener de 1933 a Ripoll i l'any 1948 ja va venir a Sabadell per a instal·lar-s'hi. Tot i que mai ha renunciat a les seves arrels, es considera, però, un "ceballut". És més, jo crec que a més de "ceballut" és un "tallarret", ja que viu des de fa força anys al barri de la Creu Alta. Roca prové d'una família humil i pagesa, d'aquí que quedés sobtat pels fanals de gas que va veure quan va arribar a Sabadell.

Durant la dècada dels cinquanta Jordi Roca va militar al PSUC, on juntament amb Ramon Rius va crear la primera cèdula a Sabadell amb la clara finalitat de desgastar el màxim possible el règim franquista. Roca també va muntar la primera impremta clandestina, pels voltants de 1955, on publicava el butlletí de dones del PSUC. La seva implicació política va provocar una denúncia de la Interpol perquè es cartejava amb exiliats polítics residents a Mèxic i els enviava diaris, llibres i revistes. Una relació que li va comportar un any d'empresonament, primer a la *Modelo* de Barcelona i després a *Carabanchel* a Madrid, experiència que fins i tot actualment no li agrada gaire recordar.

A la seva tornada a Sabadell, Jordi Roca es va formar com a dissenyador gràfic en la impremta Minerva; després va ser director artístic de l'empresa de publicitat *Sólmak*. Més endavant va haver de sofrir quelcom trist que acostuma a succeir força en els partits polítics: el sectarisme envers els que no són del partit i, en ocasions, fins i tot envers els del propi partit. En el cas de Roca aquesta darrera és la situació que es va produir, ja que en el PSUC van voler exercir una mena de censura prèvia sobre el seu treball. A partir d'aquest moment va deixar la política de partit però va continuar en la lluita contra el franquisme.

El 1972, juntament amb l'ensenyant, publicitari, editor, crític i promotor cultural Manuel Costa Fernández, va fundar l'agència de publicitat *Gràfic Set*. Des d'aquesta plataforma, i també des de l'Acadèmia de Belles Arts de Sabadell, ambdós van col·laborar com a professionals de la comunicació en múltiples iniciatives sabadellenques de resistència contra el franquisme. Posteriorment s'incorporà a la Fundació Amics de les Arts i de les Lletres de Sabadell i tingué un paper notable en la revista *Quadern*, que havia estat fundada el 1978 per Joan Cuscó i Aymamí. Des de llavors ha combinat la seva feina juntament amb l'art. Són nombroses les exposicions que ha realitzat arreu del territori català, espanyol i europeu al llarg de les seves dilatada carrera artística. Tanmateix, vull destacar que també s'ha atrevit en més d'una ocasió a escriure llibres de poesia i, recentment, el de la història dels primers cinquanta anys de les

Roca, a la sala de l'Acadèmia de Belles Arts

Joventuts Musicals de Sabadell, juntament amb el químic tèxtil i compositor Josep M. Serracant i Clermont.

LA MEMÒRIA I L'EXPOSICIÓ

Jordi Roca va començar la seva laboriosa i llarga tasca de dibuixar i interpretar els 110 personatges de la seva exposició *Gent de Sabadell* el 1976, treball que va durar fins el 1985. En el tríptic de l'exposició d'ara fa vint-i-quatre anys, el periodista Joan Brunet i Mauri escrivia encertadament el que suposava i suposaria aquesta exposició en el present i en el futur: "*El repàs de la història de Sabadell ens permetrà descobrir que, al llarg dels anys, la ciutat ha donat una gran munió de personatges, de dones i d'homes ben diversos i que, d'alguna manera, posen de manifest l'esperit contradictori, emprenedor i ben especial que posseïm i que, sens cap mena de dubte, fa possible que la nostra sigui una ciutat ben diferent a qualsevol altra i que, contra allò que molts afirmen sovint, sigui una ciutat amb una personalitat clarament definida i que és possible observar-la diàriament en el nostre transcórrer pels seus carrers i places. En aquest sentit, Jordi Roca i Tubau, és un d'aquests personatges de la vida local que, com tants d'altres, deixaran la petjada del seu pas i ens ajudaran a conèixer les nostres arrels. És un personatge que, amb *Gent de Sabadell*, deixa — ja ara — un llegat a les generacions que vindran com un element més que ajudarà a conèixer la nostra realitat social*".

L'exposició va ser inaugurada el 30 d'abril de 1985 per, entre d'altres, l'escriptor i historiador Lluís Subirana i Rebollosó,

l'advocat, periodista i polític Lluís Casals i Garcia i el Conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya Joan Rigol i Roig. Subirana va afirmar de Roca que era un "treballador infatigable, nacionalista i sabadellenc" i va definir la seva obra com l'enfrontament entre l'artista i el retratat: "És una obra valenta i conscient de la crítica que pot despertar, el que no succeeix amb qui pinta bodegons". Mentre que Casals va dir que: "Amb en Jordi Roca passa com els pintors flamencs, que, passat el temps, ningú es recorda de qui eren els personatges retratats, però tothom sap el nom de l'autor". Per la seva banda Rigol va afegir que l'exposició era "el fil conductor que uneix totes les persones i habitants d'una ciutat viva com Sabadell, que vol crear la seva pròpia història".

L'exposició no va ésser prou reconeguda, un error que probablement ha estat solucionat per alguns dels que ja van participar-hi amb la reinauguració d'aquesta, quasi vint-i-cinc anys després. Tanmateix, el reconeixement de la feina feta va venir de mans de Jaume Mercadé i Vergés i de les Agrupacions Professionals Narcís Giralt que valoraren la tasca feta i li concediren un pergamí reconeixent-li el seu treball i tenacitat. A partir d'aquí, les Agrupacions Professionals Narcís Giralt van constituir el *Premi Tenacitat*, distinció que encara avui es concedeix a aquelles personalitats que treballen constantment en el seu àmbit per a la millora de Sabadell.

Tot i que sóc un historiador que treballa en el segle XXI, encara conservo alguns aspectes i detalls de la manera d'actuar dels meus mestres i col·legues de professió més grans. Moltes vegades, per a saber quelcom de la vida d'una persona ens fixem en les entrevistes orals, les biografies i, fins i tot, en les entrevistes audiovisuals. Però també hi ha altres fonts, que en moltes ocasions queden força relegades a un segon pla o fins i tot oblidades, que poden aportar quelcom a la nostra investigació. En són un exemple les caricatures del dibuixant i aquarellista Emili Hierro i Roig, les entrevistes al *Diari de Sabadell* del periodista Josep Gamell i Fornell i, sobretot, els diferents col·laboradors de l'esmentada revista *Quadern* que ens han aprofitat molt a la història d'un gran nombre de sabadellencs i de les seves entitats. Per tant, per a mi, aquests quadres d'en Jordi Roca són més que art, són una valuosa font pictòrica que m'ha donat a conèixer molts personatges fins ara desconeguts per a mi.

En més d'una ocasió Jordi Roca ha afirmat que "el retrat em serveix per a sotmetre'm, em serveix per a ésser concret, precís, em serveix per a estudiar l'interior de les persones que tinc al davant. Cal dir que el retrat no és pas un gènere caduc com diuen determinats vaticinadors [...] El retrat no és pas un espill: és ell mateix".

Una mostra de la relació i la importància del retrat i la seva constància al llarg dels anys ja la va realitzar en el seu moment Joan Ripoll i Bisbe quan va elaborar la crítica, al *Diari de Sabadell*, d'aquesta exposició fa vint-i-quatre anys: "Jordi Roca sent també aquest contacte immediat, que l'ha conduït al llarg de nou anys a pintar els seus conciudadans, tot aturant el temps, en un intent ambiciós de reflectir l'atmosfera quotidiana de la població, no pas exaltant les possibles grans figures de la seva societat, sinó cospant algunes d'aquelles persones del petit món de la política, de la cultura, del treball, que dinamitzen una tasca col·lectiva i dibuixen el perfil del que avui s'anomena la societat civil. És per això que Jordi Roca, partint d'un pressupòsit sens dubte assenyat, que inclou tant uns

components artístics com sociològics, s'ha deixat portar per la rauxa i ha interpretat aquests personatges, en una mena d'exaltació que comporta alhora — com assenyala Lluís Casals en la presentació del llibre que recull aquests retrats — el caos i el mètode, l'austeritat i la sensualitat, la tafaneria i la tendresa, cosa que — afegiria jo — li confereix una certa contenció davant l'últim secret de cada personatge".

A través d'aquesta exposició Jordi Roca ens va deixar i ens deixa ara una part del seu llegat i de la seva petjada en aquesta ciutat i l'exemple més evident és que quasi vint-i-cinc anys després torni a exposar els "seus" 110 sabadellencs. Més d'un centenar de personalitats que d'aquí vint-i-cinc anys més seguiran estant ben presents a les nostres ments i a les dels que encara han de venir.

Aquest text és un breu extracte de la conferència pronunciada per l'autor el 12 de novembre de 2009 a la Fundació Bosch i Cardellach amb motiu de l'exposició *Gent de Sabadell*, 110 retrats de Jordi Roca, inaugurada el 27 d'octubre de 2009 a l'Acadèmia de Belles Arts de Sabadell.

Autoretrat de 1984